
1

LEGALITATEA INCRIMINĂRII ȘI A SANCTIUNILOR PENALE

I. COMENTARIU INTRODUCȚIV

Fiecare stat își configurează un sistem de valori și relații sociale protejate juridic (de pildă, viața, integritatea corporală, patrimoniul etc.), legea fiind, așa cum arăta Aristotel, o formă a ordinii sociale.

Legiuitorul (Parlamentul, sau cel delegat – Guvernul) are obligația pozitivă de a identifica cele mai grave încălcări ale valorilor protejate juridic și de a le stipula în legea penală împreună cu sancțiunile aplicabile, în funcție de politica penală a statului.

Uneori, obligația de incriminare rezultă din jurisprudența CtEDO (de pildă, în materia încălcărilor dreptului la viață ori a sclaviei) sau din actele obligatorii emise de instituțiile UE (de pildă, cele care decurg din directive) ori din importanța valorii sociale protejate constituțional.

Indiferent cât de gravă este încălcarea unor valori sociale din perspectiva victimei ori a societății, în absența unei norme de incriminare stipulate în lege, nu este posibilă sancționarea autorului încălcării, putându-se crea premisele formulării unei propuneri legislative care să conducă la incriminarea în viitor a acestor fapte.

În scopul asigurării cunoașterii faptelor sancționate drept infracțiuni, legile sau ordonanțele de urgență sunt publicate în Monitorul Oficial al României.

Pentru a fi respectate, legile trebuie să fie cât mai clare posibil. Astfel, *C. Beccaria* afirma: „Vreți să preveniți infracțiunile? Faceți ca legile să fie clare, simple și toată forța națiunii să fie concentrată pentru a le apăra”. Deopotrivă, legile trebuie să respecte exigențele constituționale, în acest sens Curtea Constituțională

arătând că: „dispozițiile constituționale nu au un caracter declarativ, ci constituie norme constituționale obligatorii pentru Parlament, care are îndatorirea de a legifera instituirea unor mecanisme corespunzătoare de asigurare reală a independenței judecătorilor, fără de care nu se poate concepe existența statului de drept, prevăzută prin art. 1 alin. (3) din Constituție” (DCC nr. 20/2000).

Codul penal prevede *cu caracter exemplificativ* principiile generale ale dreptului penal; astfel, dispozițiile art. 1 și 2 C.pen. pot fi completate și cu alte reguli fundamentale ale dreptului penal cum ar fi *egalitatea* persoanelor (aflate în situații identice sau similare) în fața legii penale (art. 16 din Constituție), *principiul răspunderii penale subiective* (*nulla poena sine culpa*, care exclude ipoteze de răspundere penală obiectivă), *caracterul personal* al răspunderii penale (nefiind posibilă răspunderea penală pentru fapta altuia) sau *principiul proporționalității* [art. 53 alin. (2) din Constituție sau art. 74 C.pen.; pentru o analiză detaliată a principiului proporționalității a se vedea *T. Papuc*, *Principiul Proporționalității*, Ed. Solomon, București, 2019).

Principiile legalității incriminării și a legalității sancțiunilor penale reprezintă principii generale și explicate ale dreptului penal. Alături de acestea din normele cuprinse în partea generală a Codului penal sau din jurisprudența CtEDO rezultă o serie de principii specifice, aplicabile sectorial unor anumite instituții (de pildă, principiul individualizării răspunderii penale); majoritatea acestora sunt principii implicite ale dreptului penal.

Respectarea principiilor dreptului penal *are caracter obligatoriu*. Acest caracter rezultă din *forța juridică supralegislativă* pe care legea le-o acordă principiilor prin raportare la izvoarele lor (de pildă, art. 7 CEDO sau art. 11 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, ori art. 15 din Pact).

CUVINTE CHEIE

Legea penală semnifică orice dispoziție cu caracter penal cuprinsă în legi organice ori în ordonanțe de urgență. În *DCC nr. 78/2014* s-a arătat că „prin lege penală se înțelege o normă de drept substanțial sau material cu un conținut normativ propriu-zis, adică o normă care stabilește conduite, fapte, acțiuni ale subiecților într-un raport juridic, în timp ce prin expresia referitoare la dreptul procesual ori procedural se exprimă categoria normelor juridice care cuprind în conținutul lor proceduri, modalități sau mijloace prin care se aplică normele dreptului substanțial”.

Legalitatea incriminării reprezintă principiu fundamental al dreptului penal, cu valoare constituțională, potrivit căruia infracțiunile trebuie prevăzute în mod clar, precis și previzibil de lege (art. 1 C.pen.).

Legalitatea pedepsei constituie principiu fundamental al dreptului penal, cu valoare constituțională, potrivit căruia pedepsele și măsurile ce pot fi luate împotriva persoanelor care săvârșesc infracțiuni trebuie să fie prevăzute în mod clar, precis și previzibil de lege (art. 2 C.pen.).

Legalitatea procesului penal este principiu fundamental al procesului penal, potrivit căruia desfășurarea întregului proces penal (și a altor proceduri penale), are loc potrivit dispozițiilor prevăzute de lege (art. 2 C.proc.pen., *nullum iudicium sine lege*).

Legislația reprezintă ansamblul actelor normative în vigoare.

Politica penală semnifică ansamblul obiectivelor pe care statul le urmărește în lupta contra fenomenului criminal și a mijloacelor preventive sau represive pe care le aplică în acest scop (de exemplu, sancțiunile penale); reprezintă răspunsul statului la criminalitate.